

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу
Поліщука Андрія Сергійовича
«Розвиток економічного простору регіонів України в умовах
глобальної конкуренції»,
яку подано на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 Економіка

Актуальність теми дослідження та її зв'язок
з науковими програмами

Сучасні трансформаційні процеси, що охоплюють всі сфери соціально-економічного життя країни, визначають необхідність докорінного переосмислення принципів реалізації регіональної політики в нових геоekonomічних реаліях. В умовах глобалізації, цифровізації, посилення інтеграційних процесів і нарощування тиску міжнародної конкуренції регіони України протягом всього періоду незалежності країни виступають не лише як адміністративно-територіальні утворення, а й як повноцінні суб'єкти конкурентної боротьби за інвестиції, людський капітал, інноваційні технології та інші важливі ресурси соціально-економічного розвитку. Водночас, з початком повномасштабної війни перед Україною вимушено постала необхідність переорієнтації економічного простору регіонів, відновлення зруйнованої інфраструктури, створення нових виробничих ланцюгів і пошук потенційних складових формування довгострокової безпеки та економічної стійкості на регіональному рівні.

Регіональний розвиток в повоєнний період має стати ключовим чинником забезпечення національної безпеки, економічної стабільності та відновлення конкурентоспроможності України на глобальних ринках. Водночас значна диференціація регіонів за рівнем економічного потенціалу, структурою виробництва, ресурсною базою та інституційною спроможністю ускладнює формування єдиного економічного простору держави. В умовах інтеграції до Європейського Союзу важливого значення також набуває необхідність гармонізації регіональної політики України з європейськими стандартами, орієнтованими на смарт-спеціалізацію, інноваційність, сталий розвиток і підвищення якості життя населення. Сучасні глобальні виклики, зокрема кліматичні зміни, ресурсні обмеження, енергетичні ризики та діджиталізація економічних процесів, вимагають нової парадигми управління регіональним розвитком, заснованої на принципах інноваційності, мережевої взаємодії, екологічної збалансованості та міжрегіональної кооперації. У цьому контексті особливої важливості набувають питання підвищення інвестиційної привабливості, розвитку людського капіталу, формування ефективних механізмів державно-приватного партнерства та впровадження інструментів територіального брендингу регіонів.

Таким чином, дослідження розвитку економічного простору регіонів України в умовах глобальної конкуренції є вчасним, науково і практично значущим, адже спрямоване на пошук інноваційних механізмів зміцнення конкурентних позицій держави, прискорення її інтеграції до європейського економічного простору та формування нової архітекτονіки регіонального розвитку у повоєнний період.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематики науково-дослідних робіт Черкаського державного технологічного університету за темами: «Концептуальні засади глобального партнерства для місцевого сталого розвитку» (державний реєстраційний номер 0117U000935, 2017-2019 рр.) та «Смарт-спеціалізація та інноваційна парадигма розвитку національної економіки: пріоритети та перспективи» (номер державної реєстрації 0121U114146, 2021-2024 рр.). В додатках до дисертації наведено довідки, підписані ректором Черкаського державного технологічного університету, в яких конкретизовано вклад дисертанта в загальні результати дослідження за кожною темою.

Отже, можна зробити висновок, що дисертація Поліщука Андрія Сергійовича на тему «Розвиток економічного простору регіонів України в умовах глобальної конкуренції» є науково значущим, своєчасним та практико орієнтованим дослідженням, результати якого, за умови їх належного впровадження у практику регіонального управління, здатні забезпечити відчутний внесок у відновлення та зміцнення економіки регіонів України в повоєнний період.

Структура та короткий зміст дисертації

Структура дисертаційної роботи відзначається логічною завершеністю та внутрішньою узгодженістю: зміст підрозділів є послідовним, взаємопов'язаним і пропорційним за обсягом. Така організація матеріалу свідчить про застосування автором системного підходу до побудови дослідження та забезпечує його цілісність і наукову логіку викладу. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків, які викладено на 226 сторінках. Матеріали дисертації містять 35 таблиць і 38 рисунків, з них 11 займають всю сторінку. Список використаних джерел із 319 найменувань уміщено на 35 сторінках, 4 додатки – на 90 сторінках.

Метою дослідження обрано узагальнення теоретичних і обґрунтування методичних засад, формування науково-практичних рекомендацій щодо розвитку економічного простору регіонів України в умовах глобальної конкуренції. Відповідно до поставленої мети в дисертації було сформульовано завдання, розв'язання яких дозволило дисертанту отримати збалансовану структуру роботи.

У першому розділі дисертації «Теоретико-методичні основи дослідження економічного простору регіонів в умовах глобальної конкуренції» (с. 29-90) окреслено теоретичні засади економічного простору регіонів в контексті їх конкурентоспроможності, деталізовано архітекτονіку сучасного економічного простору й визначено вплив на неї глобальної конкуренції, обґрунтовано

методичні підходи до оцінювання рівня розвитку економічного простору регіонів країни.

У другому розділі дисертації «Структурно-динамічні пропорції економічного простору регіонів України» (с. 91-165) проаналізовано урбанізаційний потенціал розвитку економічного простору регіонів України в умовах глобальної конкуренції, окреслено підхід до кластеризації регіонів України за інтенсивністю економічних процесів в економічному просторі, визначено вплив глобальної конкуренції на трансформацію регіонального економічного простору.

У третьому розділі дисертації «Стратегічні пріоритети розвитку економічного простору регіонів України» (с. 166-240) обґрунтовано напрями повоєнної трансформації економічного простору регіонів України в умовах глобальної конкуренції, запропоновано інституціональні засади розвитку регіонального економічного простору, сформульовано підхід до формування організаційно-економічного механізму стратегічного управління розвитком економічного простору регіону.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені в дисертаційній роботі, відзначаються належною аргументованістю, логічною узгодженістю та послідовністю викладу, що підтверджується змістом самої дисертації та публікаціями автора, в яких відображено ключові результати дослідження. У процесі роботи дисертант здійснив ґрунтовний аналіз значного масиву нормативно-правових актів України, документів міжнародних інституцій, а також теоретичних, статистичних і аналітичних джерел, що забезпечило високий рівень обґрунтованості зроблених висновків і практичних рекомендацій. Крім того, в дослідженні застосовано комплекс сучасних наукових методів і підходів, що дало змогу досягти належного рівня наукової обґрунтованості отриманих результатів та підтвердити їхню достовірність відповідно до визначених цілей і завдань дисертації. Серед таких методів в роботі було використано методи аналізу і синтезу, логічного узагальнення, системний підхід, методи економіко-статистичні та економіко-математичного моделювання й регресійного аналізу, графічний та картографічний методи.

Публікації у вітчизняних фахових й закордонних наукових виданнях, апробація на семи всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, а також наведені у додатках до дисертації акти впровадження наукових результатів дослідження, забезпечують вірогідність представлених в роботі наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукова новизна положень дисертації

Основний науковий результат дисертації полягає у поглибленні теоретико-методичних засад і розробці науково-практичних рекомендацій щодо розвитку економічного простору регіонів України в умовах глобальної конкуренції.

Найбільш вагомими науковими результатами, отриманими А.С. Поліщуком під час дослідження, слід вважати такі.

1. Уточнено теоретичний базис розвитку економічного простору регіонів (с. 36-47). В роботі автор надав більш детальне визначення ключовим для тематики дослідження поняттям «регіон», «економічний простір регіону», «програмна локалізація», «урбанізаційний потенціал», що в результаті дозволило йому розглядати економічний простір регіону як відносно стабільну систему, де взаємодіють економічні агенти в межах великої кількості обмежень. Розуміння теоретичних основ функціонування економічного простору регіону має стати умовою для розробки концептуальних засад стратегічного повоєнного відновлення та подальшого розвитку кожного окремого регіону країни.

2. Визначено архітектуру економічного простору (с. 53). Побудова архітектури економічного простору ґрунтується на восьми послідовних і пов'язаних між собою рівнях – глобальному, міжнародному, транскордонному, національному, макрорегіональному, регіональному, субрегіональному та базовому. Орієнтація на певну модель регіонального розвитку має здійснюватися з урахуванням поліцентричних агломераційних моделей та принципів розумної спеціалізації, що дозволить забезпечити високу резистентність територій в умовах глобальної конкуренції.

3. Обґрунтовано методику оцінювання рівня розвитку економічного простору регіону (с. 77-84). В основу методики покладено аналіз сучасних трендів розвитку економічного простору регіону, поетапну процедуру розрахунку інтегральних показників за шістьма виокремленими автором групами (інтенсивність економічних процесів; відкритість економічного простору; функціонування ринку праці в економічному просторі; інтенсивність демографічних процесів; підприємницька диверсифікація; екологічний стан та якість інфраструктури економічного простору) та прогресивний математичний апарат (pandas python, sklearn, алгоритм k-means, matplotlib, geopandas). Використання методики дозволить здійснювати глибокий аналіз функціонування регіонального економічного простору та вчасно встановлювати проблемні моменти задля їх подальшого запобігання.

4. Запропоновано методичний підхід до характеристики ресурсного потенціалу регіону (с. 100-112). В основу підходу закладено механізм оцінювання досягнутого рівня урбанізації та наявності в регіоні агломераційних утворень з урахуванням їх фактичної спеціалізації. Запропонований підхід має стати дієвим інструментом, використання якого органами регіональної влади дозволить підвищити результативність процесу розробки заходів з повоєнного відновлення економіки регіону, забезпечення та нарощування регіональної конкурентоспроможності.

5. Розроблено технологію кластеризації регіонів країни (с. 123-135). Технологія заснована на використанні методу k-means для структурування економічного простору країни за групами регіональних кластерів. Межі використання технології – регіони зі стабільним розвитком та регіони з повільно змінним і нестабільним розвитком. Використання технології дозволить врахувати специфіку функціонування регіонів у їх співпраці з ключовими

стейкхолдерами й сформувати стратегічні напрями міжрегіонального та транскордонного співробітництва.

6. Описано підхід до комплексного діагностування впливу глобальної конкуренції на трансформацію регіонального економічного простору (с. 152-162). В основу процедури діагностування покладено характеристику рівня залучення інвестиційних ресурсів, ступеня відкритості економічного простору, підприємницької диверсифікації, функціонування ринку праці та демографічних процесів в регіональній економіці. Запровадження процедури діагностування надає інформацію для картографічного представлення регіонального потенціалу повоєнної відбудови та обґрунтування векторів мирного розвитку економічного простору регіонів країни.

7. Обґрунтовано концептуальний підхід до розвитку економічного простору регіонів країни (с. 170-179). В основу побудови підходу закладено сучасні глобалізаційні тенденції та досвід повоєнного (Друга світова війна, війна в Югославії) відновлення європейських і азійських країн. Підхід базуються на принципах поліцентризму, програмної локалізації, «розумного» територіального розвитку, міжрегіонального партнерства та ефективного господарювання. Реалізація на практиці запропоновано підходу дозволить підвищити ефективність використання інструментів і механізмів повоєнної відбудови економіки регіонів на всіх рівнях управління.

8. Запропоновано модель стратегічного управління повоєнною трансформацією економічного простору регіону (с. 215-225). В основу моделі покладено концепцію міського видобутку, механізм цілепокладання для стратегічного обґрунтування управлінських рішень та три сценарії розвитку економічного простору – інерційний, інноваційний та повоєнний. Орієнтація на модель дозволить регіональній владі оптимізувати процеси повоєнного відновлення економіки регіону шляхом залучення стейкхолдерів до процесів розширення «вузьких місць».

9. Розроблено організаційно-економічний механізм стратегічного управління розвитком економічного простору регіону (с. 225-229). В основу механізму закладено взаємозв'язок трьох послідовних блоків – цілепокладання, вибір альтернатив проєктів, виконання програм і проєктів. Реалізація механізму на практиці дозволить розробити дорожню карту стратегічного розвитку регіону, орієнтація на яку стане умовою підвищення у часі конкурентоспроможності території.

Основні наукові положення дисертації, отримані автором під час виконання дослідження, є достатньо обґрунтованими і повною мірою відповідають проголошеним завданням та висновкам до роботи.

Повнота викладення основних наукових результатів в опублікованих працях

Основні результати дослідження оприлюднено автором в 13 наукових працях, серед яких – 1 стаття у закордонному виданні, проіндексованому у наукометричній базі Scopus, 4 статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (категорія Б), 1 підрозділ в

колективній монографії, 7 публікацій у матеріалах наукових конференцій різного рівня. Загальний обсяг публікацій становить 6,71 д.а., з яких особисто здобувачеві належать 6,24 д.а. Опубліковані наукові праці дисертанта повною мірою відображають основний зміст і результати проведеного дослідження, що свідчить про достатню повноту їх представлення у відкритому науковому просторі. Рівень наукових видань, в яких опубліковано результати роботи, а також відповідність змісту та оформлення публікацій установленим академічним вимогам підтверджують належну якість та релевантність апробації положень дисертаційної роботи, поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Практичне значення і впровадження результатів дослідження

Практичне значення результатів дисертації полягає в тому, що її основні положення доведено до рівня конкретних методичних розробок і прикладних рекомендацій, запровадження яких сприятиме розвитку економічного простору регіону. До результатів, що мають найбільше практичне значення, належать обґрунтовані в роботі методика оцінювання рівня розвитку економічного простору регіону, принципи розвитку економічного простору регіонів України, підходи до стратегічного управління розвитком економічного простору регіону, технологія кластеризації регіонів національної економіки, організаційно-економічний механізм стратегічного управління розвитком економічного простору регіону, технологія моніторингу реалізації стратегій розвитку економічного простору.

Розроблені та сформульовані в роботі пропозиції й ключові положення дисертації апробовано й прийнято до впровадження в діяльності Черкаської міської ради (довідка №43-0402-17 від 17.08.2022 р.), Департаменту економіки та розвитку Черкаської міської ради (довідка б/н від 23.06.2023 р.), Департаменту економічного розвитку Львівської міської ради (довідка №26-ЗР-014 від 09.09.2022 р.), Департаменту регіонального розвитку Черкаської обласної державної адміністрації (довідка №734/04-02-12 від 22.06.2023 р.), Черкаської торгово-промислової палати (довідка №114/01.4-7 від 15.08.2022 р.), Асоціації «Індустріальний комітет зовнішньої реклами» (довідка №15092022 від 15.09.2022 р.), Асоціації візуальної індустрії України (довідка б/н від 07.08.2022 р.), Регіонального офісу «U-LEAD з Європою» у Черкаській області (довідка б/н від 07.09.2022 р.), Черкаського державного технологічного університету (довідка №877/03-12.01 від 25.08.2025 р.).

Дискусійні положення й зауваження до дисертаційної роботи

Не зважаючи на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження, хочемо акцентувати увагу на певних дискусійних моментах дисертації.

1. У табл. 1.6, представленої на с. 84 дисертації, надано перелік п'ятнадцяти індикаторів інтенсивності економічних процесів в економічному просторі регіону, що становлять першу підгрупу першої групи показників, обраних до складу запропонованої дисертантом методики. При цьому серед показників автор виділяє три індекси – індекс промислової продукції, індекс

будівельної продукції та індекс сільськогосподарської продукції, кожен з яких має бути розрахованим у регіональному розрізі. Не оспорюючи важливість обраних видів економічної діяльності для розвитку та відновлення економічного простору регіонів України в повоєнний період, на наш погляд, за сучасних тенденцій розвитку світової економіки важливо також відслідковувати інтенсивність розвитку та досягнутий рівень продуктивності таких видів економічної діяльності, як «Інформація та телекомунікації», «Освіта» й «Наука». Це дозволило б здійснювати моніторинг зрушень, що відбуваються в країні на регіональному рівні щодо можливостей реалізації концепції смарт-спеціалізації, перспектив побудови інформаційної економіки та економіки знань.

2. В підрозділі 3.1 дисертації автор аналізує інструменти економічного відновлення різних країн світу після Другої світової війни і на перше місце ставить План Маршалла як програму дієвої фінансової та технічної допомоги від США. Звичайно, цей досвід для України є корисним, проте автору доцільно було б більш ґрунтовно визначити можливості адаптації принципів Плану Маршалла до умов сучасної України, враховуючи відмінності у глобальному економічному середовищі, геополітичній ситуації та структурі національної економіки. Тому логічним було б провести порівняльний аналіз між Планом Маршалла та сучасними ініціативами міжнародної допомоги Україні (наприклад, Ukraine Facility, European Peace Facility, Multi-agency Donor Coordination Platform) із визначенням спільних та відмінних рис, ефективних механізмів і потенційних ризиків. Це дало б змогу не лише поглибити теоретичну основу дослідження, а й підвищити його практичну значущість для розроблення реальної моделі економічного відновлення України в повоєнний період.

3. У підрозділі 3.2 дисертації автор акцентує увагу на необхідності адаптації регіональних стратегій розвитку до умов воєнного стану, проте поданий аналіз має здебільшого описовий характер і потребує більшої методологічної глибини. Зокрема, не визначено чітких критеріїв оцінки адаптивності регіональних стратегій до воєнних умов життєдіяльності регіонів України, що суттєво ускладнює порівняння ефективності функціонування регіонів між собою. Доцільно було б також застосувати індикаторний або рейтинговий підхід, який би дозволив кількісно оцінити ступінь відповідності регіональних стратегій новим соціально-економічним умовам та врахувати фактор наближеності території регіону до зони бойових дій і наявні руйнування.

4. Автор в дисертації на с. 222 слушно виокремлює три можливі сценарії реалізації стратегічного вибору розвитку регіонів України в повоєнний період з метою швидкого відновлення економіки країни – інерційний, інноваційний та повоєнний. Проте, на наш погляд, потребує уточнення логічна відмінність між інноваційним і повоєнним сценаріями. У викладеному матеріалі повоєнний сценарій фактично поєднує елементи інерційного та інноваційного підходів, однак в роботі не до кінця розкрито, за якими критеріями здійснюється баланс між «традиційними» та «новими» видами економічної діяльності, а також які інституційні або управлінські інструменти мають

забезпечувати таку коеволюційну модель розвитку. Доцільно було б деталізувати часові горизонти реалізації кожного сценарію, можливі ризики та очікувані результати у вимірі динаміки обсягу ВРП, ключових показників ринку праці та індикаторів інноваційної активності суб'єктів господарювання. Крім того, варто було б розглянути питання відповідності запропонованих сценаріїв стратегічним цілям Державної стратегії регіонального розвитку України та принципам смарт-спеціалізації, що дозволило б ще більше поглибити практичну значущість отриманих результатів дисертації.

5. У підрозділі 3.3 автор пропонує в якості ключової моделі повоєнного відновлення економіки України обрати циркулярну економіку, в основу якої вбудовано концепцію місцевого видобутку (urban mining). Автором слушно визначено доцільність використання моделі циркулярної економіки як базової для повоєнного відновлення економіки України, проте виклад матеріалу потребує певного уточнення щодо механізмів її практичної реалізації в українських умовах. Зокрема, в роботі не розкрито, яким чином концепція місцевого видобутку має бути інтегрованою у національну систему управління відходами, енергетичну політику та промислову екосистему регіонів. Також доцільно було б деталізувати, які саме інституційні, фінансові та технологічні інструменти забезпечать функціонування замкнених матеріальних потоків і дозволять продовжити життєвий цикл різних видів продукції. Важливо було б також уточнити, якою мірою пропонувана модель узгоджується з європейськими практиками Green Deal, щоб підкреслити її прикладну релевантність і доцільність імплементації в український контекст.

Водночас слід зазначити, що сформульовані недоліки й дискусійні моменти не мають принципового характеру та не здійснюють негативного впливу на загальну позитивну оцінку наукових результатів дисертанта.

Відповідність роботи вимогам Міністерства освіти і науки України

Дисертаційна робота А.С. Поліщука представляє собою завершене самостійне наукове дослідження, виконане на тему, актуальну для сучасного етапу розвитку регіональної економіки України. Дисертантом обґрунтовано достатню кількість елементів наукової новизни, завдяки чому можна з впевненістю стверджувати, що робота має суттєву теоретичну та практичну цінність. Ключові положення дисертації, які виносяться на захист, є чіткими й достатньо аргументованими. Дисертація за такими параметрами, як структура, обсяг і правила оформлення повністю відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, встановленим до робіт такого рівня.

Дисертацію представлено в науковому стилі, а мова подання матеріалу – грамотна, чітка та лаконічна. Робота має логічну структуру, зміст матеріалу представлено системно та послідовно. Дисертація характеризується смисловою завершеністю та цілісністю. Усі розділи роботи є логічно взаємопов'язаними, а розмір підрозділів є пропорційним, що суттєво полегшує сприйняття матеріалу. Виклад матеріалу сприяє формуванню єдиного наукового уявлення про об'єкт та предмет дослідження.

Детальне ознайомлення зі змістом дисертації А.С. Поліщука та опублікованими за її результатами науковими працями у відкритому друці дозволяє зробити висновок про відсутність ознак порушення автором принципів академічної доброчесності. В роботі дисертант чітко дотримувався норм законодавства про авторське право, а кожен факт використання ідей інших авторів у дослідженні супроводжується посиланням на першоджерело.

**Загальний висновок про відповідність дисертації
встановленим вимогам**

Дисертаційна робота Андрія Сергійовича Поліщука на тему «Розвиток економічного простору регіонів України в умовах глобальної конкуренції» є повністю завершеною науковою працею, в межах якої вирішено низку важливих теоретико-методичних і практичних питань щодо розвитку економічного простору регіонів країни з урахуванням умов, що формуються під впливом конкуренції на глобальному рівні. Запропоновані дисертантом положення мають наукову цінність та практичну значущість, про що також свідчать довідки про впровадження. За змістом, структурою, обсягом і оформленням дисертаційна робота повністю відповідає встановленим вимогам (Наказ Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації») та вимогам Постанови Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор Андрій Сергійович Поліщук заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля
Міністерства освіти і науки України

Юлія КЛЮС

Підпис доктор економічних наук, професора,
завідувача кафедри обліку і оподаткування
Східноукраїнського національного університету і
мені Володимира Даля Юлії Ключ

ЗАСВІДЧУЮ:

Начальник відділу кадрів

Ольга КУРТОВА